

DRUGA SVETOVNA VOJNA (1939-1945):

Vzroki: 1. imperialistična nasprotja. Med državami je potekal boj za surovine, trge, poceni delovno silo, za nova interesna območja. 2. zaostrena socialna nasprotja med kolonijami in njihovimi lastnicami, nasprotja med kapitalističnim in socialističnim sistemom,...

Politični in vojaški tabori: 1. 1936 os R-B, 1940 trojni pakt. 2. druga stran pa žal ni mogla trdne medsebojne povezave. VB in Francija sta bili prepričani, da bo mogoče mir ohraniti s politiko popuščanja. Francija pa je poleg tega med drugim verjela tudi v nepremagljivost Magitonove linije ob meji z Nemčijo. Zaradi različnih političnih sistemov se zahodne sile niso hotele povezovati s SZ. ZDA pa so sploh zagovarjale politiko izolacije. ZDA so postale aktivnejše šele ob začetku druge svetovne vojne, ko so bili ogroženi tudi njihovi gospodarski interesi.

ZAČETEK DRUGE SVETOVE VOJNE:

1. FAZA: druga svetovna vojna se je začela 1.9.1939 z napadom Nemčije na Poljsko. Povod: zrežiran incident ob mejnem poljskem mestu. VB in francija sta sicer stopili na stran Poljakov in Nemčiji napovedali vojno, vendar je nista napadli. Nemci so Poljsko premagal v 1. mesecu. Sredi septembra je SZ začela zasedati V predele Poljske, češ da mora zaščititi belorusko in ukrajinsko manjšino na Poljskem.
2. SOVJETSKI NAPAD NA FINSKO: konec novembra 1939. že prej so se Sovjetskem pritisku vdale Litva, Latvija, Estonija, ki jih je SZ okupirala, Finska pa ni pristala na sovjetsko zahtevo po zamenjavi ozemlja in temu je sledil napad na Finsko. Finci so se junaško upirali, vendar navsezadnje klonili tudi oni.
3. NEMŠKI POHOD NA SEVER- april 1940. s pohodom na S so Nemci skušali VB preprečiti, da bi si v Skandinaviji ustvarila pomorska oporišča. Nemci so vkorakali v Dansko in Norveško. Danska je klonila takoj, Norveška pa se je odločila za odpor, čeprav je vodja norveške fašistične stranke Quisling podprl Hitlerja. Navsezadnje pa je Norveška junija kapitulirala.
4. SPOPAD Z NIZOZEMSKO, BELGIJO, FRANCIJO IN VB:- maj- september 1940. maja 1940 je Nemčija napadla Nizozemsko, Belgijo in Francijo. Vse tri države so hitro kapitulirale (maja oz. junija). Na jugu francoskega okupiranega ozemlja so Nemci oblikovali na videz samostojno Vichysko Francijo, ki jo je vodil maršal Petain. Potem si je Hitler nameraval podrediti še VB (operacija morski lev). S hudimi bombnimi napadi (zlasti na London) je želel prisiliti VB k predaji, vendar je bila britanska obramba močna (izum radarja) in septembra 1940 je Hitler moral operacijo prekiniti. S tem je prvič v vojni doživel neuspeh.
5. POHOD NA BALKAN IN NA SZ: Hitler je pridobil na svojo stran večino balkanskih držav. K trojnemu paktu so pristopile Madžarska, Romunija, Bolgarija in Jugoslavija. Pri slednji je prišlo do zapletov, kajti ljudje so na demonstracijah nastopili proti trojnemu paktu, vojska pa je izvedla državni udar. Hitler je zato 6.4.1941 napadel Jugoslavijo ter istočasno še Grčijo. Obe državi sta hitro kapitulirali. Zapleti na Balkanu pa so vplivali na potek druge svetovne vojne, saj je moral Hitler preložiti načrtovan napad na SZ. To državo je nato napadel šele po več tednih-22.6.1941. SZ je bila na napad dokaj nepripravljena, saj je verjela sporazumu o nenapadanju, primanjkovalo pa je tudi izkušenih oficirjev, ki so končali, kot žrtve Stalinovih čistk. Nemci so napad usmerili v tri smeri (Moskva, Leningrad, Kijev). Sovjeti so ind. preselili iz evropskega dela za Ural, na razpolago so imeli nove vojake, pomagalo jim je civilno prebivalstvo, nato pa jim je pomagala še huda zima, na katero Nemci niso bili pripravljeni. Sledila je sovjetska protiofenziva.
6. DALJNI VZHOD: 7.12.1941 je Japonska brez vojne napovedi napadla ameriško vojaško oporišče Pearl Harbor na Havajih in pri tem uničila večino ameriškega vojnega ladjevja na Tihem oceanu. V vojno so zato vstopile tudi ZDA. Nato so Japonci osvojili še Filipine, Malajo, Indonezijo, Burmo, vzhodni del Nove Gvineje. Približali so se Indiji In Avstraliji.

OKUPIRANA EVROPA: v okupiranih deželah, ki jih je Hitler želel priključiti 3. rajhu, so Nemci izvajali raznarodovalno politiko. Nemci so na okupiranih ozemljih postavili svojo okupacijsko oblast, ki je imela nalogo čimprej ponemčiti zasedena ozemlja in jih pripraviti na priključitev. Pri tem so uporabili naslednje ukrepe: izgon politično in rasno neustreznih ljudi, krepitev obstoječega nemštva, kolonizacijo Nemcev na priključena ozemlja, ponemčenje tistih ljudi, ki so še ostali. So pa še: odstranjevali domače napise in nameščali nemške, ponemčevali krajevna in osebna imena, razpuščali domača društva, stranke in organizacije, uničevali domače in vsiljevali nemško kulturo. Vse okupacijske metode je nadzorovala SS v sodelovanju Gestapom. Na okupiranih ozemljih so nacisti izkoriščali tam živečo delovno silo, industrijo, naravna bogastva,.. okupacijski režimi so našli oporo v domačinih, ki so bili pripravljeni z njimi sodelovati. Najbolj znani so: Quisling (Norvežan), Petain (Francoz), Ante Pavelič (Hrvat), Milan Nedić (Srb), Leon Rupnik (Slovenec).. protifašistično usmerjeni ljudje so pa začeli organizirati odporiška gibanja. Na čelu odpora so bili v večini evropskih držav komunisti.

V nacistični raznarodovalni politiki je bilo rasno vprašanje med najpomembnejšimi. Nemci so idealizirali arijsko raso, ki so ji pripisovali razsodnost, resnicoljubnost, odločnost,.. to naj bi bili nadljudje in zaslužijo si večji življenjski prostor. Interesom nadljudi pa naj bi služile manjvredne rase in narodi (tudi Slovani). Žide in Rome so nameravali fizično uničiti. Za izvedbo tega načrta so nastajala števila koncentracijska taborišča, kjer so v največjih lahko pobili okoli 25 tisoč ljudi na dan. Ujetnike v koncentracijskih taboriščih so pogosto izkoriščali tudi razni nacistični znanstveniki za izvajanje svojih poskusov. V nemških taboriščih je bilo pobitih okrog 11 milijonov ljudi. Največje koncentracijsko taborišče je bilo Auschwitz. V naši bližini so delovala tri večja taborišča: Jasenovac in Rab na Hrvaškem in Gonars v Italiji.

PREOBRAZ V VOJNI (1942 dalje):

1. **BITKA ZA STALINGRAD:** leta 1942 so Nemci začeli prodirati proti Kavkazu (nafta), vendar so jih Rusi zaustavili pri Stalingradu, kjer se je začela ena največjih bitk 2. s.v, ki se je končala šele leta 1943, ko se je obkoljena nemška vojska v Stalingradu morala vdati. Število žrtev je bilo na obeh straneh veliko. Poraz pri Stalingradu je pomenil preobrat v svetovni vojni, odlej se je nemška vojska le umikala.

2. **BOJIŠČA V SEVERNI AFRIKI:** leta 1942 je prišlo do preobrata tudi na bojišču v Severni Afriki. Britanci in Američani so se izkrkali v Maroku in Alžiriji in prodirali proti V, iz Egipta pa so proti Z Nemško vojsko potiskali Britanci. Nemce in Italijane so obkolili in ti so se maja leta 1943 umaknili iz S Afrike na Sicilijo in nato na Apeninski polotok. Sledi jim zavezniška vojska.

3. **ZAOSTRITEV SPOPADOV NA DRUGIH BOJIŠČIH:** na Pacifiku so prodiranje Japoncev ustavili Američani leta 1942 v bitki za otok Midway. Nato so Američani zavzemali otok za otokom, nato pa zaradi prevelikega števila žrtev med zavezniškimi vojaki prešli na t.i. taktiko žabjih skokov. Spomladi 1943 so Američani dosegli premoč tudi na Atlantiku. K temu je pripomogla uporaba radarja. Zavezniki so dobili premoč tudi v zraku. V letu 1944 in 1945 so zavezniška letala bombardirala številna nemška mesta (Dresden).

4. **KAPITULACIJA ITALIJE:** poleti 1943 so zavezniki izkrkali na Siciliji. Italijani so takrat Mussoliniju odvzeli oblast in ga nato aretirali. (Rešil ga je Hitler in mu vladanje podaril neko majhno republiko na severu današnje Italije. Leta 1945 so Mussolinija ujeli italijanski partizani in ga ubili) fašistični režim je s tem sicer padel, a Italija je vojno nadaljevala še vedno na strani Nemčije. Šele prodor zavezniške vojske v južno Italijo je prisilil Italijo h kapitulaciji (8.9.1943).

5. **PREMOČ FAŠISTIČNIH SIL:** 6.6.1944 (dan D) se je odprla težko pričakovana druga fronta. Zavezniki so se izkrkali v Normandiji. Začelo se je osvobajanje Francije, držav Beneluxa in pohod proti Nemčiji. Tud na V so zmagovale protifašistične sile. Sovjeti so osvobodili svojo državo, nato pa pomagali pri osvobajanju še Romunom, Bolgarom,

Madžarom in Poljakom. Nemci so se umikali tudi iz Grčije in Jugoslavije. Nemce torej s treh strani potiskajo nazaj v Nemčijo. Leta 1944 tudi Nemci niso več verjeli v svojo zmago, zato je skupina oficirjev neuspešno skušala izvesti atentat na Hitlerja. Zarotnike je Hitler dal pobiti.

KONEC VOJNE:

Leta 1945 je postalo jasno, da je nemški rajh pred propadom. Hitler je skušal reševati, kar se je rešiti dalo, vendar se je obroč okoli Nemčije stalno ožil in zavezniki so hitro prodirali proti Berlinu. 30.4.1945 je Hitler s svojimi najožjimi sodelavci naredil samomor. Nemčija je 7.5.1945 podpisala kapitulacijo. Po kapitulaciji Nemčije se je vojna nadaljevala le še na Daljnem vzhodu. Japonci so se upirali in začeli uporabljati še kamikaze. Da bi Japonsko prisilili h kapitulaciji so ZDA 6.8.1945 na mesto Hirošimo odvrgli 1. atomsko bombo, čez tri dni pa še eno na mesto Nagasaki. Število žrtev je bilo v obeh primerih ogromno. Japonska je 2.9.1945 podpisala kapitulacijo. Druga svetovna je bila končana. Zahtevala je 50 milijonov smrtnih žrtev (od tega 30 milijonov med civilisti).

SVET PO DRUGI SVETOVNI VOJNI:

1. MIROVNA KONFERENCA: poleti 1945 so se v Nemčiji sestali predstavniki SZ (Stalin), ZDA (Truman), VB (Churchill). Odločili so se, da nadzor nad Nemčijo prevzamejo ZDA, SZ, VB in Francija, da mora Nemčija plačati vojno škodo, da je treba ustanoviti sodišče za vojne zločince..

2. NEMŠKO VPRAŠANJE: Nemčijo so razdelili na 4 okupacijske cone, enako tudi Berlin, ki je ležal v sovjetski coni. Leta 1949 se iz con ZDA,VB in Francije nastala Zahodna Nemčija, nato pa sovjetske cone še Vzhodna Nemčija. Nastali sta dve državi z različnima političnima sistemoma (kapitalistični in komunistični). Enako je bil razdeljen tudi Berlin. Sredi Berlina so Sovjeti zaradi množičnih prebegov meščanov v zahodni Berlin leta 1961 zgradili zid, ki je ločeval mesto na 2 dela.

3. NURNBERŠKI PROCES: to je bil leta 1945 začet proces proti nacističnim vojnim zločincem. Proces je bil v Nürnbergu v Nemčiji pred mednarodnim vojaškim sodiščem. Večina obtoženih je bila obsojena na smrtno kazen. Podoben proces so leta 1948 izvedli na Japonskem, italijanskim vojnim zločincem ni bilo nikoli sojeno.

4. ORGANIZACIJA ZDRUŽENIH NARODOV: ustanovljena je bila leta 1945 v San Franciscu z enakim namenom, kot je bilo v 1. s.v. ustanovljeno društvo narodov. Danes je v tej organizaciji okrog 200 držav članic, ena izmed njih je tudi Slovenija (1992). V sklopu OZN deluje nekaj posebnih organizacij (UNICEF, UNESCO, UNHCR,..).

HLADNA VOJNA

Nasprotja med 1. in 2. s.v. so zelo kmalu po 2. s.v. prerasla v hladno vojno. Čez Evropo se je spustila železna zavesa (sistem žičnatih ograj in bunkerjev), ki je potekala od Baltika do Jadrana. Velesili sta si nenehno vojaško grozili in večkrat bi lahko prišlo do 3. s.v.. največja krizna žarišča znotraj trajanja hladne vojne so bila: zaostrovanje glede nemškega vprašanja, korejska vojna, vietnamska, ob raketni krizi na Kubi, ob sovjetski intervenciji na Madžarskem, na Čehoslovaškem in v Afganistanu...

BLOKOVSKA RAZDELITEV SVETA

Velesili sta vsaka na svoj način pridobivale zaveznice. Začeli sta sklepati vojaško-politične zveze. ZDA so ustanovile NATO (kamor se vključujejo države zahodne Evrope), SZ nato Varšavski pakt (...vzhodne Evrope, ki so po vzoru SZ uvajale komunizem). Sledilo je še povezovanje na področju gospodarstva. Leta 1949 je bil ustanovljen Svet za vzajemno gospodarsko pomoč (SEV), kamor se vključujejo vzhodnoevropske države. Zahodnoevropska države so nato kot odgovor na nastanek SEV-a ter seveda zaradi lažjega medsebojnega gospodarskega sodelovanja leta 1957 ustanovile EGS (danes se imenuje EU). Stikov med državami zaveznicami ZDA (kapitalisti) in državami zaveznicami SZ (komunisti) v obdobju hladne vojne skorajda ni bilo. Torej je bila tudi Evropa pravzaprav razdeljena na polovico.

KOREJSKA VOJNA: 1950-1953

Koreja je bila ob koncu 2. s.v. razdeljena po 38. geografskem vzporedniku na dve coni: S del je spadal pod zaščito SZ in Kitajske, J pa pod zaščito ZDA in VB. Ko so se leta 1949 zavezniške sile umaknile, sta se na korejskem polotoku oblikovali dve državi: S Koreja s socialistično in J Koreja s kapitalistično ureditvijo. Zaradi vse pogostejših mejnih incidentov med njima je leta 1950 prišlo do vojne. J Koreji so pomagale ZDA in enote OZN, S Koreji pa Kitajska. Američani so hoteli vojno izkoristiti za napad na Kitajsko, nekateri so predlagali tudi uporabo atomske bombe. V tej vojni so Američani 1. uporabili helikopterje za prevoz vojakov na bojišča, prvič so tudi požigali z napalmom. Premirje je bilo sklenjeno leta 1953, Korejski polotok pa je še danes razdeljen na dve državi.

VIETNAMSKA VOJNA: 1946-1975

Vietnam je bila francoska kolonija in narodnoosvobodilno gibanje Vietminh, ki se je oblikovalo med 2. s.v., je takoj po vojni nadaljevalo boj proti francoski oblasti. Leta 1946 je doseglo samostojnost Vietnam, vendar pod francoskim pokroviteljstvom. Že konec istega leta so Francozi ob pomoči ZDA skušali z vojsko ponovno podrediti Vietnam, vendar so bili neuspešni. Vietnam je bil nato leta 1954 po 17. geografskem vzporedniku razdeljen na Sin J del. V S Vietnamu se je utrdil komunistični režim, na J pa so se nadaljevali boji med NOG Vietkong in predsednikom, ki so ga podpirale ZDA. Leta 1964 so se v vojno odkrito vmešale ZDA in napadle S Vietnam. Začela se je ena najhujših in najkrutnejših vojn v zgodovini. ZDA so z ogromno vojsko in z vsemi sredstvi (tudi kemično orožje) skušali uničiti NOG, toda leta 1973 so bili pod pritiskom javnega mnjenja prisiljeni podpisati sporazum o prekinitvi vojne. Z odhodom Američanov iz Vietnam je bil dokončen poraz južnovietnamskega vojaškega režima le še vprašanje časa. Leta 1975 se je končala 30 let trajajoča vietnamska vojna, naslednje leto pa sta se obe deželi združili v eno državo Vietnam. Prave žrtve vietnamske vojne so bili civilisti.

RAZLIČNI SVETovi

1. ZAHODNI SVET:

ZDA: vodilno vlogo v zahodnem svetu so po drugi svetovni vojni prevzele ZDA, saj jih vojna ni neposredno prizadela in se je njihovo gospodarstvo lahko nemoteno razvijalo. Ameriška industrija je med vojno delala za potrebe vseh svetovnih bojišč. Brezposelnost je povsem izginila. Zaradi ideoloških nasprotij so ZDA komunizem razglasili za največje sovražnika demokracije. Višek je gonja proti komunizmu dosegla v 50-ih letih, ko je republikanski senator McCarthy obračunaval z vsemi levo usmerjenimi osebnostmi političnega, kulturnega in znanstvenega življenja v ZDA. To obdobje imenujemo makartizem ali lov na čaravnice. Velik notranjepolitični problem je bila segregacija (rasno razločevanje ali zatiranje temnopoltega prebivalstva), ki je bila očitna zlasti n J države. Po njej se je v 60. letih razmahnilo močno črnsko gibanje, ki ga ni zavrl niti uboj njihovega voditelja Martina Luthra Kinga.

VB: britanski kolonialni imperij je po drugi svetovni vojni dokončno razpadel. Najbolj pereč britanski notranji problem pa je še danes vprašanje S Irske, kjer je že od leta 1968 poteka boj večinskega katoliškega irskega prebivalstva za priključitev k Irski. Tajna vojaško-politična organizacija, ki se bori za priključitev S Irske k Republiki Irski se imenuje IRA.

Nemčija: leta 1990 je prišlo do združitve obeh Nemčij v eno državo.

Japonska: država je po kapitulaciji leta 1945 doživela popoln zlom. Razmere so se izboljšale šele po izvajanju reform. Začel se je japonski gospodarski čudež, ki je v glavnem posledica visoke produktivnosti in avtomatizacije proizvodnje. Japonska je danes ustavna monarhija, kjer ima cesar le še simboličen položaj.

2. ZAHODNI SVET

Po 2. s.v. je postala SZ svetovna politična in vojaška velesila predvsem zaradi ugleda, katerega je pridobila kot zmagovalka in kot država, ki je najbolj trpela med vojno. Zaradi pomoči, ki jo je dajala vzhodnoevropskim državam pri osvobajanju, sta se vse bolj širila njen

vpliv in njen tip socializma. Elta 1947 je bil ustanovljen Informbiro, organizacija, katere namen naj bi bil omogočati sodelovanje med komunistih večih evropskih držav. Stalin pa je preko Informbiroja skušal uveljaviti vodilno vlogo SZ v mednarodnem delavskem gibanju in sovjetski tip socializma kot edini pravilen. Močan pritisk SZ na socialistične zaveznike je začel popuščati s procesom destalinizacije po Stalinovi smrti leta 1953. olajšanje, ki je zavladovalo v SZ po Stalinovi smrti se je preneslo tudi na druge države socialističnega bloka. Poljska, Češkoslovaška, Madžarska,.. so se skušale osvoboditi sovjetskega nadzora. Povsod je vstaje in demonstracije bolj ali manj krvavo zatrla SZ. Politika vzhodnega sveta se je začela temeljito spreminjati, ko je na čelo SZ stopil Mihael Gorbačov. Začela se je demokratizacija, ki je dovolila svobodo tiska, govora, ukinitve cenzure in rehabilitacijo politično preganjanih ljudi. Nova sovjetska politika je omogočila demokratizacijo tudi v drugih evropskih socialističnih državah (padec socializma na Poljskem, Madžarskem, Češkoslovaškem, v NDR, Romuniji, Bolgariji).

3. TRETJI SVET:

-Po 2. s.v je Afriko, Azijo, Latinsko Ameriko zajel proces dekolonizacije- odpravljanje kolonializma. Ponekod mirno, drugod z vojno. Splošna nerazvitost pa je novonastale države silila v sodelovanje z bivšimi kolonialnimi gospodaricami, kar so le-te izkoristile in si nekdanje kolonije gospodarsko in vojaško podredile, s tem pa dosegle tudi njihovo politično odvisnost.

- Bližnjevzhodno področje je postalo križno žarišče z ustanovitvijo židovske države Izrael leta 1947 (OZN). Začel se je odkrit spopad med Arabci (na področju Izraela živečimi Palestinci) in Židi, ki je leta 1948 prvič, nato pa še parkrat prerasel v pravo vojno. Palestince so podpirale sosednje arabske države. Vsaka izmed Arabsko- Izraelskih vojn je predstavljala grožnjo za svetovni mir. Leta 1964 je nastala Palestinska osvobodilna organizacija (PLO), ki jo vodi Jaser Arafat. Za cilj si je zadala ustanovitev palestinske države. Bližnji vzhod je še danes eno izmed kriznih žarišč.

-ZDA so si s pomočjo svojih gospodarskih družb podredile latinskoameriške države. Še danes se ZDA vpletajo v gospodarstvo in preko njega v politiko vseh držav. Ponekod se vmešavajo odkrito, drugod pa prikrito.

- Kuba: V 50-ih letih je oblast na Kubi prevzel Fidel Castro in uvedel socializem, zaradi česar je hitro naletel na neodobravanje s strani ZDA. Odnosi med ZDA in Kubo so se zaostri in so nekoliko še danes (Kuba je še vedno soc. država).

- V času zaostrovanja nasprotij med blokoma se je leta 1961 kot njuna protiutež rodilo gibanje neuvrščenih. Države pobudnice so bile Jugoslavija (Tito), Indija in Egipt. Zavzeli so se za mir, gospodarski napredek, proti blokovski razdelitvi sveta. Z razvojem dekolonizacije je število držav članic hitro naraščalo. V 70-ih je gibanje zašlo v krizo.

ZNANSTVENO TEHNIČNI NAPREDEK

Po 2.s.v. se je začel povečevati obseg znanstvenih raziskav. Čeprav je bil njihov večji del namenjen oboroževalni tekmi med SZ in ZDA, pa so te raziskave omogočile tudi razvoj tehnike. Najzanimivejše pridobitve in spoznanja so: laser, računalništvo, robotizacija, astronautika (1957 prvi umetni satelit, sledi polet Lajke, 1969 na Luni pristaneta dva Američana), astronomija, elektronika, medicina (1953 odkrili strukturo DNK, leta 1978 se je v VB rodil 1. otrok spočet v epruveti,...)

TEMELJNA PROTISLOVJA V SODOBNEM SVETU:

1. Bogati sever (S Amerika, Evropa sicer tudi Japonska) in nerazvit jug (Afrika, J Amerika).
2. rast prebivalstva; nova demografska eksplozija. Vsak dan se rodi okrog 250 tisoč novih ljudi. Najhitreje število preb. Narašča v manj razvitih državah.
3. oboroževanje.
4. nestrpnost od drugačnih in drugačnosti.
5. onesnaževanje okolja!!!!